

FÖLENNI A VILÁGOT, FÖL AZ ÖSSZES KUTAT IS!

JUHÁSZ ERZSÉBET

Kinkel Margitka végre elénk rakja a nagy lábás mákos tésztát. Szóhoz se jutunk, úgy nyakaljuk. Át-átplislanunk egymás tányérjába: mennyi van még? Az újabb szedés után bele-bele a lábásba: marad-e még? Ragacsos, fekete szeplős massa az egész világ. Könnyű nyári megfázásaim hirtelen lázaiban Linka mák-szeplős fogai nőnek óriásivá, s úgy forognak fejemben, akár az ördöghinta, forgás közben is hallom szájából e ragacsos massa csicsegését. Amikor már csak a szemünk kívánja, s kezdünk lassítani a tempón, akkor szűri ki mákos fogai közül Linka a szokásos kérdést, egyetértésünket most is, mint minden szerdán újra meg újra, megpecsételendő:

- Te is szereted a mákos tésztát, mi?
- Szeretem ám!

Akkoriban még mindenkit tegeztem. Linkát és Józsit, akik a kertünket művelték, Kinkel Margitkát, Kinkel Margit lányát, és Kinkel Margitot is, aki a háború előtt mosónő volt anyáéknál, aztán meg afféle átmeneti családtag lett nálunk, míg össze nem gyűjti a pénzt, hogy hazautazzon végre a *hajmátba*, ahonnan jó kétszáz évvel ezelőtt települtek át őseik erre a vidékre.

A szerda volt a legjobb nap. Szerdán ettük Linkával a mákos tésztát, szerdán volt náunk nagymosás. Reggel, ahogy felébredek, az jut eszembe, Kinkel Margit már biztosan forralja a vizet a mosókonyhában. Télen-nyáron a mosókonyhában mosott, hiába mondta anya, hogy nyáron jobb volna kint az udvaron, árnyékban, de Kinkel Margit mindig azzal volt, hogy őt ott kint *meküti a nap*. Szerettem ott sündörögni körülötte. Úgy tettem, mintha ját-

szanék, de lopva mindig őt néztem. A forró víz fullasztó páráján keresztül is hófehér volt mindene. Meglestem a kezét, ahogy percenként hátrasímitotta izzadságtól gyöngyöző homlokából az odarázódo hajtincset. Ujjai olyanok voltak, mint a frissen főtt meztelentszta ragacos csíkjai. Szerettem volna hozzáérni, ölébe ülni, nagy kelttészta-mellei közé fúrni a fejem, ha száraz lett volna a keze, arca, száraz a köténye s ruhája. De mindig ragacos volt mindene a gyöngyöző izzadságtól, a vízpárától, a síkos, szappanos vizektől. Időnként, fájós derekát pihentetve, kiegyenesedett, felsőtestét s fejét hátrabillentve, mint aki nekitámaszkodik kicsit a falnak. E fejmozdulat mintha csak arra lett volna jó, hogy átláthasson a nyirkos párában úszó mosókonyha szűk falain, át az alacsony mennyezeten is. *Ha összetyűlik a pindz, kissasszonkám, felülünk a fonatra Markitkámmal, s metyünk, metyünk vissza a hajmátba . . .* Miután fájós derekát, elgémberedett nyakát megpihentette valamelyest, tekintete előtt visszazárultak a falak, újra ott voltunk az izzadt falú mosókonyhában, a pihentető, belélegezhetetlen párában. *Na tyerünk, tyerünk, kissasszonkám, maga játddzani, én mek tolgozni, áncvájdraj!*

Mekkora lehet a világ! Nemcsak a messzeségtől estem borzongó ámulatba, hanem még inkább attól, hogy valahol messzi, messzi másutt létezhet egy ugyanilyen mosókonyha, egy ugyanilyen kislánnyal, mint én. Nem tudtam ugyan elképzelni, mégis vakon hittem, hogy arra a *fonatra* Kinkel Margitkáékkal én is feljutok majd, s együtt utazunk el a *hajmátba*.

Szerdánként Linka és Józsi nem dolgoztak a kertben. Linka segített Etusnak a takarításban, Kinkel Margitka meg anyának a konyhán. Szerdánként Józsi Hoksza Andrással és Blenárek Péterrel dolgozott. Kutat ástak. A kútásás volt Józsi igazi mestersége. Reggel csak beköszönt, hogy ő megy. Mert Józsinak a kútásás jelentette a menést. Ha valami csoda folytán a *hajmátba* utazhatik, tán szóvá sem teszi, de kutat ásni, az más, arról szólni kell. Könnyed, ruganyos léptekkel, nem is, nem kell azt mutatni, csak úgy módjával, szinte ráérősen, felhúzott vállakkal, zsebre vágott kézzel besétálni egész a konyhánkig, benyitni, s csak úgy beszólni: Na, én elmentem.

Tényi Misi mondta, neki meg a nagymamája, hogy a Józsi apja valamikor régen kiment Amerikába. Meg azt is, hogy Józsi azelőtt

mindig *belé akart pusztúni a kútba*. Tényi Misi olyan arccal mondta ezt nekem, hogy menten elsüllyedek a szégyentől, ha kiderül, hogy én mit sem tudok erről. De annak az Amerikának, döntöttem magamban, mégiscsak a végére járok. Ez nem is látszott nehéznek. Józsi szeretett beszélgetni velem. Volt is egy nagyon jó játékunk. Legközelebb, mikor úgy láttam, jókedvében van, alighanem játék is lesz, elhatároztam, hogy elégtételt veszek Tényi Misi elismerhetetlen diadalán. Majd én megtudom, mi igaz abból az Amerikából!

— Józsi! — rukkoltam elő elszántan. — Igaz, hogy a te apukád volt Amerikában?

Elnevette magát. Akármit mondtam, mindig nevetett.

— Vót hát!

— Te is voltál? — kérdeztem nekibátorodva.

— No hallod! Mán hogylene lettem vóna!

— Voltál?

— Vótam hát! Vitt apám a farkában.

Ez nekem olyan csiklandósan nevetséges volt, hogy teljesen kiment az eszemből Tényi Misi is meg az az egész belépusztulás, ami, fogalmam se volt, mi lehet, észre se vettem, amikor újra, ki tudja hanyadszor, rázendíttem.

— Téged hogy hívnak?

— Hát Józsinak.

— De a másik neved? Mi a másik neved?

— Jigricska.

— Talicska?

— Az hát!

— Nem igaz! Mondd meg igazából, mi a másik neved!

— Találd ki!

— Pikula.

— Mikula?

— Kecske.

— Micske?

— Csiga-biga.

— Migabiga?

— Csicsóka.

— Micsóka?

...

— Talicska.

- Milicska?
- Jigricska.
- Migricska?

Szerdán temették Bálintot, Etus egykori vőlegényét. Hirtelen halt meg, egy heves szívroham vitte el. Halála mindannyiunkat megrendített. Kinkel Margitka napokig sírt, Linka meg én aznap alig bírtunk enni a mákos tésztából. Józsi szótlanul ment el s tért vissza a kútásásból. Szótlanul iszogatta szokásos pálinkáját, amelylyel anya minden kútásás után megkínálta. Ezen a szerdán Linka tétovázás nélkül, gyors és határozott léptekkel indult meg a kapu felé. Nem számított rá, hogy Józsi vele tart majd. Lehet, hogy ez egyszer nem is akarta, nem is várta. De Józsi, ahelyett, hogy átsiklott volna tekintetével Linka görbedt hátán, át lesütött szemén, ahogy szalvétába bugyolált lábaskáját melléhez szorítva álldogál kicsit a kapuban, árván, akár egy gazdátlan viskó, hogy Józsi egyszerre csak úgy vaktában odaszóljon neki, *Eridj csak, mindján gyűvők én is!*, ez egyszer, alighogy Linka kikanyarodott az udvarra, *Várjál mán!*, mondta. Megiszogatta pálinkáját, lassan, szinte ünnepevényesen felállt, végigsimította kalapja karimáját, megtapogatta elől a háromszög alakban kidudorodó csücskét, körülményesen a fejére illesztette, s megindult asszonya után.

Etuson semmi változás sem látszott. Ugyanolyan gonddal takarított, mint máskor, s ugyanúgy méltatlankodott nővére *hebeburgyaságán*, mint egyébkor. Ez alkalommal is elismételte, hogy Gizus, sajnos, nem tud főzni, ugyan mindegy tehát, ki segít neki a konyhán, Linka-e vagy az a *szerencsétlen* Kinkel Margitka, mert ezek tán minden második pillanatban elfelejtik, mibe is fogtak bele, valóságos csoda, hogy szerdánként mégiscsak kerül valami az asztalunkra. Én nem is bánom, bajlódjon csak anyád, őrá is ráfér egy kis bajlódás, elvégre én mégse szakadhatok ketté! Ha Gizusra várna a takarítás is, azt hiszem, ember lehetne a talpán, aki ebben a házban el tudna igazodni. Na látom, Gizus már megint rakodott! — szúrte ki fogai között az elmaradhatatlan méltatlankodást. — Nem értem ezt az asszonyt! Amihez csak hozzáér, az egyszerűen eltűnik. Csak azt a szegény apádat sajnálom . . .

Anya szépen megmondta Kinkel Margitkának, hogy most az egyszer ne kerüljön Etus szeme elé. Véresre sírta már a szemét, *az a drága, jó Bálint úr! Hogy halhatott meg, jaj édes istenem!*

Margitka üljél ki a kert végébe, üljél ki, az lesz a legjobb! De Margitka, lángoló szeplőivel véresre sírt szemével csak ódöngött le-fel a házban, tán ki is akart volna menni a kertbe, de mint aki nem találja a kijáratot, kába őszi légy, ahogy teljes erejéből nekiiramodik az áttetsző ablaküvegnek, neki egyenest Etusnak. Etus először némán végigmérte Kinkel Margitkát, aki egyszerűen ledermedt, se jobbra, se balra.

— Hát téged meg mi lel? — néz rá tompa tekintettel, akárha egy oktalanul földre csuszánót terítő után hajolna le takarítás közben. Kinkel Margitka, mintha csak erre várt volna, remegve, de elszántan Etus felé fordítja szeplőktől és sírástól lángoló arcát.

— Te teljesen megháborodtál. — Még ezt is szórakozottan, alig hallhatóan. Majd fokozatosan erősödő hangnemben: — Mit sírsz te? Te? Te siratod itt nekem Bálintot? . . . Te? Ti akartok itt nekem igazságot szolgáltatni a sírásotokkal? Ti? . . . Ti? Mert annyi végestelen várakozás után megérem végre, hogy nincs többé?! . . . Nincs! Annyi év után most végre végigsétálhatok a gesztenyefasoron. Elüldögélhetek egy-egy padon. El, az idők végezetéig is, ha úgy akarom! És nincs többé kapu, se ott, se sehol, de sehol a világon, amelyen kilépve élem toppanhatna váratlanul!

Szerdánként, amikor Józsi megérkezett a kútásásból, anya már hozta is a pálinkát.

— Üljön le, Józsi, pihenjen egy kicsit.

Józsi pedig nehézkes és szégyenlős mozdulatokkal helyet foglalt teraszunk fonott asztalánál.

— Egy pohárka pálinkát?

— Köszönöm, nagyságos . . .

— Ugyan, Józsi, nem vagyok én már nagyságos, szólítson csak Gizinek — figyelmeztette anya újra meg újra, de Józsi sehogya se tudott leszokni erről a megszólításról, így lett számára anya végül is nagyságos Gizike.

— Nehéz napja lehetett ma, Józsi.

— Hát, tudom is én, megszoktam már.

— Még eggyel? Lehet?

A harmadik pohár után Józsi az asztalra tette kalapját, amit mindaddig zavartan helyezgetett egyik térdéről a másikra, s ezt a rakosgatást nagy keservességében úgy figyelte, mintha legalábbis egy bűvészmutatványt nézne valamely cirkuszban. Most egyszeri-

ben fölszegte a fejét, egyenesen a *nagyságos Gizike* szemébe nézett, s ettől kezdve egy pillanatra se vette le róla tekintetét.

— Úgy van az, hogy semmit a világon nem szeretek annyira, mint kutat ásni. Higgye el, *nagyságos Gizike*, alig bírok elaludni, annyira várom, hogy szerda reggel legyen, s induljunk... Föláll az ember a kút kávéjára, jó erősen megmarkolja azt a kötelet. Pedzi mán a nap, no csak úgy gyengén, mer korán van, harmatban még a világ. Intek *Hokszának* meg *Blenáreknek*, hogy lehet. Azok nekifeszülnek a kútságának, én meg ereszkedek, lejjebb, egyre lejjebb. Sötét van mán, de nem köll nekem zseblámpa se, anélkül is érzem, mennyire jutottam. A kútban nem lehet eltévedni. Ott aztán nem!

— Bátor ember maga, *Józi*. Én nagyon félnék. Méghogy félnék? Le se mernék sose ereszkedni.

— Nem is magának való az, *nagyságos Gizike*.

...

— Némelyik kút feneke olyan, mint az élőmocsár. Azt hinné az ember, hogy csak egy kis pocsolya, de én mán a szagárul megérezem. Ha abba belelép az ember, akkó ott mán a magasságos úriszen se segít, mer csak süllyed egyre mélyebbre és mélyebbre. Olyan az, hogy beletapad az ember bőribe. Bele az! Tele lesz vele az ember szája, a kenyérrel is azt nyeli reggel, délbe, este. Tele még a szeme is, meresztheti sarkig, de ha be is csukja, benne hullámszik az, hogy még álmában is csak a falat kaparja... nincs ember, aki kikaparódzhatna, a pusztá kezeivel, ha mán egyebe nincsen, abbul a végestelen gödörbül... Tudja, mit csináltam eccer? Ereszkedek én le a kútba, *Blenárek* meg *Hoksza* eresztenek. Amikor leérek, fölkiabálok nekik, hogy elég!, meggyüttem. A fene se tudná, mi ütött belém, mert meggyüttem én mán egy jó ideje, de egyszeribe úgy lettem vele, hogy meggyüttem, hát meggyüttem, az én dógom. Hallom én, hogy szólongatnak: *Józi! Józi! Józi* hát, gondolom magamba, mi más, ha eccer az vagyok, hadd mondják. De ezekre, mintha a kórság gyütt vóna rájuk: *Józi! a hétszentséges...* nem akarom mán mondani, milyen anyádat. Az hát, gondolom magamba, épp az! Ez tán belepusztút, a kútba, azt a leborútt... nem akarom mán mondani, micsodáját. Azt hát!, gondolom magamba, oszt nem akarószik sehogy se szóllanom. *Blenárek* elszalad a gazdáért, hogy *Misinszki úr! Misinszki úr!* A *Józi* tán bele is pusztút a kútba! Gyün mán a *Misinszki úr* is, *Hoksza* meg egyaránt: *Józi! Józi! Hun vagy? Az hát, gondolom magamba. Hát hun va-*

gyok én? Jó van, ne cifrázzam tovább, mindannyian csak úgy lihegnek mán a nagy ijedsígtül. Hun vagy, hun vagy! Hát a helemen! Kűditek mán azokat a szerszámokat vagy... nem akarom mán mondani, mit csináljak...

Szerda délutánoként Etus és Kinkel Margitka mindig kézimunkáltak a teraszra nyíló előszobában. Etus ilyenkor csendes, de szívós kitartással méltatlankodott, amiért anya pálinkával kínálgatja Józsit, s még inkább azért, mert nincs jobb dolga, mint hogy ennek a *fortelmes* alaknak a zagyva beszédét hallgassa. *Nincs ez így rendjén. Szólni kellene már végre Gyulának. Nem is tudom...*

Egy szerda délutánon, jóval azután, hogy *szegény Bálintot* eltemették, kézimunkázás közben, a teraszra nyíló előszobában megjelent végre Gizus és Bálint, ahogyan közelednek a lugasból jövet, Etus felé.

— Ha te láttad volna, milyen ábrázattal jöttek azok felém a lugasból! Muszáj, hogy megértsd, mit éreztem! Nő vagy te is, nem igaz, hogy nem érted!... Szerda délután volt. Nem egészen három. hét választott el bennünket az esküvőtől. Uzsonnára vártuk Bálintot, de valamivel előbb érkezett, mint megbeszéltük. A terítéssel bajlódtam épp, nem akartam, hogy ott legyen, míg kész nem vagyok. — Gizus! — mondom a nővéremnek. — Sétálgatok egyet a kertben Bálinttal, ha kész vagyok, majd csatlakozom hozzátok. — Örömmel! — pattant fel Gizus, még perdült is egyet a sarkán, könnyű nyári ruhája fellibent, elővillantva bársonyos combjait.

— Bálint! Bálint! — s szinte röpült felé, láttam még, amikor mellé ért. Pajkosan félrebillentette fejét, ahogy szokta, úgy nézett fel rá, miközben mondott neki valamit. Szikrázó napsütés volt, s egy kis könnyű szellő, mely olykor megsuhogtatta a leveleket. Láttam még, ahogy megindulnak, s Bálint Gizus vállára teszi a kezét. Igen, a vállára. Ujjbegyével érezni a ruha könnyű anyagán át is lüktető bőrét. A vállára, kitapintani bársonyát. A szél bele-bele-túrt a menyasszonyvirág telt lombjaiba, valóságos zivatart kavarva apró, fehér szirmaiból.

Ez a szeleburdi zivatar is!

Bakfiskorunkban a kertben ért bennünket egy hirtelen zápor. Mindketten új ruhánkban. — Te! Vessük le gyorsan, mert elázik! — S ahogy kapkodjuk magunkról ruháinkat, s beszaladunk a fűzfa sűrű ágai mögé, egyszeriben mintha még sose láttuk volna egy-

mást meztelenül. Az a váratlan rácsodálkozás egymás didergő kis melleire, selymes, szinte kislányos ölére. Összebújunk, hogy ne fázunk. De vacogás közben már egy másfajta, ismeretlen, forró remegés is, ide-odacikázva ölünkől hátgerincünkön át a fejünk búbjáig, hogy mozdulnunk sem lehetett...

— Ha te láttad volna, milyen ábrázattal jöttek azok felém a lugasból! Fogalmam sincs, mióta álltam, s vártam őket a teraszon. Akárha egy mélységes mély kút ringó tükrében látnám őket. Jönnének, egyre jönnének felém. Mégis, mintha állnának, beszorulva abba a szikrázó napsütésbe, bele abba a zivatarba... bele a csillapíthatatlan kívánás ígézetébe — közeledhetetlenül, távolodhatatlanul...

— Nő vagy te is, nem igaz, hogy nem érted! Szólj már valamit! Megnémultál?

Kinkel Margitka tényleg megnémult. Vaktában öltögetett csak, már réges-rég nem a kirajzolt vonalakon.

Kinkel Margitka végre elénk rakja a nagy lábas mákos tésztát. Szóhoz se jutunk, úgy nyakaljuk. Át-átpislantunk egymás tányérjába: mennyi van még? Az újabb szedés után bele-bele a lábasba: marad-e még? Ragacsos, fekete szeplős massa az egész világ.

Tényi Misi mezítláb, klottgatyában megáll a kapunknál, nem mer beljebb jönni, onnan kiáltja felénk:

— Józsi már megest belé akart pusztúni a kútba!... Hoksza András meg Blenárek vezetik! — s már trappol is tovább.

— Beszél mán ez a gyerek is! — áll le két falat mákos tészta között Linka, hogy aztán még szaporábban tömje magába. Fölnni a világot, föl az összes kutat is!